

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1980

1980

BRNO 1982

VÝZKUM SLOVANSKÉHO POHŘEBIŠTĚ V MUŠOVĚ

/okr. Břeclav/

Dagmar Jelínková, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 14/

Na břehu horního jezera, kde má být v budoucnu vybudována pláž s rekreačními zařízeními, byly v červnu 1980 zachyceny rýhou pro vodovodní potrubí slovanské kostrové hroby. Místo se nachází na mírném návrší v SZ části katastru bývalé obce Mušov. V těsné blízkosti vodovodní rýhy, vedoucí od vodárny na Řím - ském vrchu ve směru SSZ-JJV, byl neprodleně zahájen záchraňovací výzkum, kterým bylo na ploše 25 x 20 m prozkoumáno 58 hrobů a 5 objektů. Na nejhořejší hroby se narazilo již po odstranění 80 cm mocné vrstvy ornice. Náležely většinou do období mladohradištního, zatímco hlubší hroby do střední doby hradištní. Mladohradištní hroby byly vybaveny větším počtem stříbrných, bronzových nebo stříbrem plátovaných záušnic /až 16 exemplářů v jednom hrobě/, stříbrnými mincemi moravských a uherských panovníků 1. poloviny 11. století, korálky a pod. Velkomoravské hroby obsahovaly často keramiku, skleněné korálky, náušnice, železné nože, přesleny apod. V několika hrobech byly pozorovány stopy po dřevěném obložení nebo rakvi, byly nalezeny zbytky textilu a odebírány vzorky hlíny k dalšímu zkoumání. Pohřebiště náleželo patrně k již dříve zkoumanému nedalekému sídlišti na "lagunách". V blízkosti pohřebiště bylo již koncem minulého století vykopáno několik kostrových hrobů¹.

Poznámka:

1 I.L. Červinka, Slované na Moravě a říše Velkomoravská, Brno 1928, 117 ad.; týž, Slované na Moravě - Moravané /rukopis/, Brno 1939, 56-57.

Grabung des slawischen Gräberfeldes in Mušov /Bez. Břeclav/. Am Ufer des oberen Sees, im Kataster der ehemaligen Gemeinde Mušov, wo in Zukunft ein Strand mit Rekreationsanlagen errichtet werden soll, wurden im Juni 1980 von einem Graben für die Wasserleitung slawische Skelettgräber erfasst. Durch die Rettungsgrabung wurden auf einer Fläche von 25 x 20 m 58 Gräber und 5 Objekte untersucht. Auf die obersten Gräber stieß man bereits nach dem Entfernen der 80 cm mächtigen Ackerkrume. Sie gehörten grösstenteils in den jungburgwallzeitlichen Abschnitt /eine grössere Anzahl von silbernen, bronzenen oder mit Silber platierten Schlafenringen, silberne Münzen mährischer und ungarischer Herrscher aus der 1. Hälfte des 11. Jahrhunderts, Perlen u.ä./, während die tieferen Gräber in die mittlere Burgwallzeit /häufig Keramik, Glasperlen, Ohrgehänge, eiserne Messer, Spinnwirtel u.ä./ gehörten.

ROSTLINNÉ ZBYTKY Z HROBŮ ZE STŘEDNÍ A MLADŠÍ DOBY HRADIŠTNÍ V MUŠOVĚ

/okr. Břeclav/

Emanuel Opravil, AÚ ČSAV Brno

Při výzkumu pohřebiště "Mušov - areál 1980" byly v hrobech ze střední a mladší doby hradištní často nalézány zbytky trouchnivého dřeva; časté byly též stopy po dřevě zcela ztrouchnivělém. Zuhelnatělé zlomky se vyskytly ojediněle. Stopy po látkách organického původu byly rovněž zjištěny v nádobách, tvořících součást inventáře jednotlivých hrobů.

Ve vzorcích, odebraných z míst bývalé výdřevy hrobů, resp. ve zbytcích trouchy ze dřeva rakví se jen výjimečně vyskytla dřevní hmota se zachovanými buněčnými elementy. U naprosté většiny vzorků, předložených k analýze bylo možno pouze konstatovat přítomnost amorfní humózní hmoty. Ve vzorku z hrobu LVIII se podařilo nalézt jednotlivé silně korodované zbytky tracheid s dvůrkatými tečkami, dokazujícími tak původ z jehličnaté dřeviny. Ve vzorcích z hrobů XLI, XLIX a L se uchovaly části pletiv s tracheami, naznačujícími tak původ ze dřeva listnáčů. Dřevo borovice /*Pinus cf. silvestris*/ se podařilo prokázat v hrobě LI, ve kterém se uchoval silně ztrouchnivělý zlomek tenké desky o mocnosti 8 mm a rozměrech 70 x 10 cm. Troughnívé zbytky dřeva bez balzámových kanálků a abietoidní skulptury buněk dřevových paprsků bez -

pečně prokázaly, že jde o dřevo jedle bělokoré /*Abies alba*/; v hrobě XLVII bylo nalezeno pod kostrou a v obsahu hrnce, v hrobě XLIX mimo nádobu u kostry, v hrobě LI jeden vzorek vně a dva vzorky z obsahu dvou hrnků. Silně trouchnivé zbytky dřeva dubu /*Quercus sp.*/ byly nalezeny v hrobech XL a XLIV; zuhelnatělý zlomek dřeva dubu byl nalezen v misce hrobu XLIV. Přítomnost zlomku zuhelnatělého dřeva možno vysvětlovat různě, ovšem u ztrouchnivělého dřeva je interpretace vcelku jednoznačná: zbytky rakví, popřípadě výdřevy hrobových jam, některé propadlé dovnitř nádob. S největší pravděpodobností bylo použito desek ze dřeva jedle; přířezy ze dřeva dubu a borovice sloužily nejspíše ke zpevnění rakví či výdřevy hrobů. Používání jedlového dřeva na rakve a výdřevu hrobů ve velkomoravském prostředí a i mladší době hradištní je příznačné; s tímto jevem se totiž setkali již u některých mikulčických hrobů /Opravil 1972, 23/.

Použití dřeva jedle na jižní Moravě i jinde v nižších polohách mimo její původní výskyt, v našem případě v nívní krajině řeky Dyje, je opět dalším důkazem těžby této dřeviny v horách a dopravy jejího dřeva do nížiny, často na značné vzdálenosti. Důkazy o použití jedlového dřeva v teplejších oblastech Moravy a Čech jak v době velkomoravské tak i v pozdějším středověku máme v řady dalších nalezišť, z nichž byla dosud jen část publikována, např. Staré Město, Uherské Hradiště, Olomouc, Kroměříž, Mohelnice, v Čechách Poděbrady aj. /Opravil 1976/.

Zcela výjimečný a v naší literatuře dosud neuváděný nálezy byl učiněn ve výplni hrnce v hrobě XXXIX. V pozici, vylučující podle sdělení vedoucí tohoto výzkumu D. Jelínkové pozdější kontaminaci obsahu v nádobě, byl nalezen shluk organické hmoty o rozměrech 15 x 10 x 10 mm. Byl šedohnědě zbarven, pod lupou nejevil ani na povrchu ani na lomu žádnou strukturu - byl zcela amorfní. Po čtrnáctidenní maceraci v monochloroctové kyselině se začaly vyjasňovat a uvolňovat jednotlivé komponenty, především 3 semena maliníku /*Rubus idaeus*/. Drobné prosvětlené amorfní shluky vykazují pod mikroskopem chaotickou směs destrukovaných buněk rostlinného původu převážně epidermálního charakteru, avšak bez průduchů. Jde o zbytky pokožkových buněk souplodí maliníků - malin. Potvrzuje to i příměs mikroskopických shluků skleněných buněk, vyskytujících se v dužině malin se zbytky vodivých elementů z cévních svazků odlišného charakteru než z prýtů nebo listů. Porovnání s macerovanými pletivy konzervovaných recentních plodů maliníku prokázalo shodnou strukturu těchto buněčných elementů.

V případě hrobu XXXIX jde o ojedinělý případ uchování zbytku potravy, kterou pozůstalí uložili nebožtíkovi v nádobě do hrobu. Nálezy zbytků potravy patří v našich fosilizačních podmínkách ke vzácnosti, jak ukazují např. výzkumy v areálu Starého Města, kde se v několika málo případech výjimečně vyskytly vaječné skořápky /Hrubý 1955, Hochmanová - Vávrová 1962/. Zda byly do nádoby v mušovském hrobě vloženy jen maliny nebo ještě jiné ovoce nemůžeme pro nedostatek dalšího materiálu, který by bylo možno vyhodnotit, zjistit. Ale i tak je to zajímavý doklad pohřebního ritu, který prokazuje alespoň jednu složku nebožtíkovy záhrobní potravy, sbírané lesní plody. Pokud nebylo ovoce do nádoby uloženo nějakým způsobem konzervované, ale čerstvé plody, což je pravděpodobnější, můžeme předpokládat, že zemřelá byla uložena spolu s milodary do hrobu v době, kdy na jižní Moravě vrcholil sběr malin, resp. v době jejich maximální zralosti.

Literatura:

- V. Hochmanová-Vávrová, Velkomoravské pohřebiště ve Starém Městě "Na valách", ČMM 47, 1962, 201-270.
V. Hrubý, Staré město - velkomoravské pohřebiště "Na valách", Praha 1955.
E. Opravil, Rostliny z velkomoravského hradiště v Mikulčicích, Studie AÚ ČSAV Brno 1/2, Praha 1972, 6-31.
E. Opravil, Jedle bělokorá /*Abies alba* Mill./ v československém kvartéru, ČSM C 25, 1976, 45-67.

Pflanzenreste aus Gräbern aus der mittleren und jüngeren Burgwallzeit in Mušov /Bez. Břeclav/. In den Gräbern fand man Sargüberreste resp. Verschalungen, die vor allem aus Tannenholz stammen; dies ist ein Beleg der Einfuhr dieses Holzes aus den entfernten Bergwäldern in den Karpaten oder aus dem Drahaner Hochland. Das vereinzelt festgestellte Eichen- und Kiefernholz wurde eher zur Festigung der Särge oder der Verschalung benützt, Verkohltes Holz hat man nur in einem Falle gefunden - Eiche. In Mušov gelang es die rituale Gepflogenheit zu beweisen und zwar Beilegen eines Teiles der Nahrung in ein Gefäß zu dem Toten. In diesem Falle waren es Früchte der Himbeeren.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1980

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: akademik Josef Poulík
Redaktoři: Dr. A. Medunová, Dr. J. Meduna, Dr. J. Říhový
Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby: A. Malinková
Na titulním listě: stříbrná mince z mladohradištního hrobu v Mušově
Tisk: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov, provoz 34 - Kyjov
Evidenční číslo: ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis: 450 kusů - neprodejně